

Obsah

SLOVO ÚVODEM	xvii
Přístup k řešení	xvii
Shrnutí	xiv
Důležité upozornění	xiv
Úvod	
Teoretické základy	xxi
1. ČÁSTI A MECHANISMY STROJŮ (ČMS)	
SPECIALIZOVANÁ KONSTRUKČNÍ NAUKA	xxii
1.1 Technické systémy (TS), vymezení oblasti ČMS	xxii
1.1.1 Výrobky a technické systémy	xxii
1.1.2 Stupně komplexnosti technických systémů vymezení úrovně, pojmu a obsahu ČMS	xxii
1.2 Transformační procesy (TrP) v technických systémech	xxiii
1.3 Vlastnosti technických systémů	xxiv
1.4 Konstruování technických systémů z hledisek jejich vlastností	xxv
1.5 Struktury technických systémů	xxvii
1.6 Systematické uspořádání poznatků o ČMS – aplikace obecné konstrukční nauky	xxix
1.6.1 Celková struktura (obsahu ČMS)	xxix
1.6.2 Vnitřní struktura poznatků o jednotlivých třídách TS-ČMS	xxx
2. FYZIKÁLNÍ ZÁKLADY ČMS	xxxix
2.1 Nejběžnější fyzikální veličiny a jejich rozměry používané v ČMS	xxxix
2.2 Zatěžování částí a mechanismů strojů – zatěžování těles a jejich soustav	xxxii
2.2.1 Zatěžování části stroje zatěžování tělesa/soustavy pevně* spojených těles	xxxii
2.2.2 Zatěžování mechanismu stroje zatěžování soustavy vzájemně pohyblivých těles	xxxiii

2.3 Deformace částí a mechanismů strojů – deformace těles a jejich soustav	xxxiv
2.3.1 Deformace části stroje – deformace tělesa/soustavy pevně spojených těles	. xxxiv
2.3.2 Deformace mechanismu stroje deformace soustavy vzájemně pohyblivých těles.	xxxviii
3. STATICKÉ (KONSTANTNÍ) ZATĚŽOVÁNÍ A NAMÁHÁNÍ ČMS STATICKÁ PEVNOST A DEFORMACE.	xxxix
3.1 Pracovní diagram materiálu	xxxix
3.2 Pevnostní podmínky při statickém namáhání	xl
3.2.1 Posuzování jednoosé napjatosti.	xl
3.2.2 Posuzování víceosé napjatosti.	xl
3.3 Vybrané pevnostní hypotézy pro ČMS (pro kombinované statické namáhání)	xli
3.3.1 Obecná trojosá napjatost určená $(\sigma_x, \sigma_y, \sigma_z, \tau_x, \tau_y, \tau_z)$	xli
3.3.2 Prostorová napjatost určená hlavními napětími $\sigma_1, \sigma_2, \sigma_3$	xli
3.3.3 Rovinná napjatost určená jedním normálním σ_x a jedním smykovým napětím τ_z	xlii
3.4 Napětí a deformace při zákl. způsobech statického namáhání	xliii
3.4.1 Napětí a deformace při namáhání tahem/tlakem	xliii
3.4.2 Napětí a deformace při namáhání smykem (za současného ohybu)	xliii
3.4.3 Napětí a deformace při namáhání rovinným ohybem	xliv
3.4.4 Napětí a deformace při namáhání krutem	xlv
4. DYNAMICKÉ (PROMĚNLIVÉ) ZATĚŽOVÁNÍ A NAMÁHÁNÍ ČMS DYNAMICKÁ (ÚNAVOVÁ) PEVNOST	xlvi
4.1 Základní poznatky	xlvi
4.2 Mez únavy – Wöhlerův diagram	xlvii
4.3 Mez únavy při obecném harmonickém zatížení	xlviii
4.3.1 Smithův diagram	xlviii
4.3.2 Haighův diagram	xlix
4.4 Faktory ovlivňující mez únavy	l
4.4.1 Vliv vrubu – součinitel vrubu β	l
4.4.2 Vliv velikosti součásti – součinitel velikosti součásti V	liii

4.4.3 Vliv jakosti povrchu – součinitel jakosti povrchu η_p	liii
4.4.4 Vliv zpevnění povrchu – součinitel zpevnění povrchu k	liv
4.5 Pevnostní podmínky při dynamickém namáhání	lv
4.5.1 Snížená mez únavy pro vrub na součásti (odst. 4.4) při obecném harmonickém zatížení – úprava Haighova (a Smithova) diagramu	lv
4.5.2 Bezpečnost při jednoosém obecném harmonickém namáhání v místě vrubu na součásti	lv
4.5.3 Bezpečnost při kombinovaném obecném harmonickém namáhání v místě vrubu na součásti	lvii

Kapitola A

Spoje **1**

1. SPOJE - ZÁKLADNÍ POZNATKY 2

1.1. Charakteristika 2

1.2 Vnější zatížení spoje 2

1.3 Principy přenosu zatížení ve spoji 3

1.4 Vnitřní zatížení a namáhání spoje 4

1.4.1 Řezy (myšlené) v materiálu spoje 4

1.4.2 Styky povrchů ve spoji 5

2. SPOJE S JEDNODUCHÝMI ELEMENTY PRO PŘENOS ZATÍŽENÍ 9

2.1 Spoje čepy (čepové spoje) 9

2.1.1 Charakteristika (konstrukční znaky) 9

2.1.2 Stavební struktura (elementární konstrukční vlastnosti) 9

2.1.3 Vlastnosti (vnější vlastnosti) 11

2.1.4 Poznatky pro návrh a kontrolu 12

2.2 Spoje kolíky (kolíkové spoje) 14

2.2.1 Charakteristika (konstrukční znaky) 14

2.2.2 Stavební struktura (elementární konstrukční vlastnosti) 14

2.2.3 Vlastnosti (vnější vlastnosti) 18

2.2.4 Poznatky pro návrh a kontrolu 19

2.3 Spoje pery a klíny (spoje na pera a klíny) 24

2.3.1 Charakteristika (konstrukční znaky) 24

2.3.2 Stavební struktura (elementární konstrukční vlastnosti) 24

2.3.3	Vlastnosti (vnější vlastnosti)	29
2.3.4	Poznatky pro návrh a kontrolu	30
2.4	Spoje drážkami (drážkové spoje)	32
2.4.1	Charakteristika (konstrukční znaky)	32
2.4.2	Stavební struktura (elementární konstrukční vlastnosti)	32
2.4.3	Vlastnosti (vnější vlastnosti)	36
2.4.4	Poznatky pro návrh a kontrolu	37
2.5	Spoje polygony (polygonové spoje)	40
2.5.1	Charakteristika (konstrukční znaky)	40
2.5.2	Stavební struktura (elementární konstrukční vlastnosti)	40
2.5.3	Vlastnosti (vnější vlastnosti)	42
2.5.4	Poznatky pro návrh a kontrolu	44
3.	SPOJE S VYUŽITÍM TŘENÍ PRO PŘENOS ZATÍŽENÍ	46
3.1	Spoje nalisováním (nalisované spoje)	46
3.1.1	Charakteristika (konstrukční znaky)	46
3.1.2	Stavební struktura (elementární konstrukční vlastnosti)	46
3.1.3	Vlastnosti (vnější vlastnosti)	47
3.1.4	Poznatky pro návrh a kontrolu	48
3.2	Spoje sevřením (svěrné spoje)	56
3.2.1	Charakteristika (konstrukční znaky)	56
3.2.2	Stavební struktura (elementární konstrukční vlastnosti)	56
3.2.3	Vlastnosti (vnější vlastnosti)	59
3.2.4	Poznatky pro návrh a kontrolu	60
3.3	Spoje upínacími (rozpěrnými) kroužky	63
3.3.1	Charakteristika (konstrukční znaky)	63
3.3.2	Stavební struktura (elementární konstrukční vlastnosti)	64
3.3.3	Vlastnosti (vnější vlastnosti)	64
3.3.4	Poznatky pro návrh a kontrolu	65
4.	SPOJE S VYUŽITÍM MATERIÁLU PRO PŘENOS ZATÍŽENÍ	68
4.1	Spoje materiálovými styky a přechody	68
4.1.1	Charakteristika (konstrukční znaky)	68
4.1.2	Stavební struktura (elementární konstrukční vlastnosti)	68
4.1.3	Vlastnosti (vnější vlastnosti)	69

4.1.4 Poznatky pro návrh a kontrolu	69
4.2 Spojе svary (svarové spoje).....	69
4.2.1 Charakteristika (konstrukční znaky).....	69
4.2.2 Stavební struktura (elementární konstrukční vlastnosti).....	70
4.2.3 Vlastnosti (vnější vlastnosti)	75
4.2.4 Poznatky pro návrh a kontrolu	75
4.3 Spojе pájkou (pájené spoje)	83
4.3.1 Charakteristika (konstrukční znaky).....	83
4.3.2 Stavební struktura (elementární konstrukční vlastnosti).....	83
4.3.3 Vlastnosti (vnější vlastnosti)	85
4.3.4 Poznatky pro návrh a kontrolu	86
4.4 Spojе lepidlem (lepené spoje)	88
4.4.1 Charakteristika (konstrukční znaky).....	88
4.4.2 Stavební struktura (elementární konstrukční vlastnosti).....	88
4.4.3 Vlastnosti (vnější vlastnosti)	90
4.4.4 Poznatky pro návrh a kontrolu	91
5. SPOJE S PŘEDEPJATÝMI ELEMENTY PRO PŘENOS ZATÍŽENÍ.....	92
5.1 Spojе šrouby a závity (šroubové a závitové spoje)	92
5.1.1 Charakteristika (konstrukční znaky).....	92
5.1.2 Stavební struktura (základní) (elementární konstrukční vlastnosti)	92
5.1.3 Vlastnosti (vnější vlastnosti)	107
5.1.4 Poznatky pro návrh a kontrolu	108
5.2 Spojе zděřemi (zděřové spoje)	124
5.2.1 Charakteristika (konstrukční znaky).....	124
5.2.2 Stavební struktura (elementární konstrukční vlastnosti).....	125
5.2.3 Vlastnosti (vnější vlastnosti)	126
5.2.4 Poznatky pro návrh a kontrolu	127
Kapitola B	
Přenosové části	131
1. PŘENOSOVÉ ČÁSTI - ZÁKLADNÍ POZNATKY.....	132
1.1 Charakteristika.....	132
1.2 Vnější účinky na přenosové části.....	132

1.3 Vnitřní zatížení a namáhání přenosové části.....	133
2. TUHÉ PŘENOSOVÉ ČÁSTI.....	133
2.1 Rotační přenosové části - hřídele, osy apod.	133
2.1.1 Charakteristika (konstrukční znaky).....	133
2.1.2 Stavební struktura (elementární konstrukční vlastnosti)	134
2.1.3 Vlastnosti (vnější vlastnosti)	137
2.1.4 Poznatky pro návrh a kontrolu	138
Kapitola C	
Otočná uložení.....	159
1. OTOČNÁ ULOŽENÍ - ZÁKLADNÍ POZNATKY.....	160
1.1 Charakteristika (konstrukční znaky)	160
1.2 Mazání uložení (ložisek)	160
1.2.1 Účel mazání	160
1.2.2 Maziva	161
1.2.3 Mazací soustavy	163
2. OTOČNÉ ULOŽENÍ S VALIVÝM DOTYKEM (VALIVÉ).....	164
2.1 Uložení s valivými ložisky	164
2.1.1 Charakteristika (konstrukční znaky).....	164
2.1.2 Stavební struktura (elementární konstrukční vlastnosti)	164
2.1.3 Vlastnosti (vnější vlastnosti)	171
2.1.4 Poznatky pro návrh a kontrolu	171
3. OTOČNÁ ULOŽENÍ S PLOŠNÝM DOTYKEM (KLUZNÁ).....	186
Charakteristika (konstrukční znaky)	186
3.1 Uložení s hydrodynamickými ložisky	186
3.1.1 Charakteristika (konstrukční znaky).....	186
3.1.2 Stavební struktura (elementární konstrukční vlastnosti)	186
3.1.3 Vlastnosti (vnější vlastnosti)	194
3.1.4 Poznatky pro návrh a kontrolu	195
3.2. Uložení s hydrostatickými a aerostatickými ložisky	202
3.2.1 Charakteristika (konstrukční znaky).....	202
3.2.2 Stavební struktura (elementární konstrukční vlastnosti)	202

3.2.3 Vlastnosti (vnější vlastnosti)	203
3.2.4 Poznatky pro návrh a kontrolu	204
3.3 Uložení s málomaznými a bezmaznými ložisky	207
3.3.1 Charakteristika (konstrukční znaky)	207
3.3.2 Stavební struktura (elementární konstrukční vlastnosti)	207
3.3.3 Vlastnosti (vnější vlastnosti)	208
3.3.4 Poznatky pro návrh a kontrolu	208

Kapitola D

Hřídelové spojky .....

1. HŘÍDELOVÉ SPOJKY - ZÁKLADNÍ POZNATKY	212
1.1 Charakteristika (konstrukční znaky)	212
1.2 Vnější zatížení spojky	214
1.3 Obecné poznatky pro návrh a kontrolu	216
2. MECHANICKÉ SPOJKY NEROZPOJOVANÉ	218
2.1 Spojky (nepružné) pevné	218
2.1.1 Spojky (nepružné) pevné obecně	218
2.1.2 Spojka trubková s kolíky	219
2.1.3 Spojka korýtková	220
2.1.4 Spojka přírubová/kotoučová	221
2.1.5 Spojka s čelním ozubením (Hirthova)	223
2.2 Spojky (nepružné) vyrovnávací	225
2.2.1 Spojky (nepružné) vyrovnávací obecně	225
2.2.2 Spojka vyrovnávací trubková	225
2.2.3 Spojka vyrovnávací kolíková	226
2.2.4 Spojka vyrovnávací ozubcová	227
2.2.5 Spojka vyrovnávací s křížovým kotoučem (Oldhamova spojka)	228
2.2.6 Spojka vyrovnávací s klouby (Hookeův kloub)	229
2.2.7 Spojka vyrovnávací zubová	231
2.3 Spojky pružné	233
2.3.1 Spojky pružné obecně	233

2.3.2 Pružné spojky kotoučové	234
2.3.3 Pružné spojky s integrovanými pružnými tělesy	236
2.3.4 Pružné spojky s vloženými pružnými tělesy	237
2.3.5 Pružné spojky obručové a talířové	239
2.3.6 Pružné spojky s kovovými pružinami	240
2.3.7 Pružné spojky membránové	242
3. MECHANICKÉ SPOJKY OVLÁDANÉ	243
3.1 Základní poznatky	243
3.1.1 Charakteristika (konstrukční znaky)	243
3.1.2 Ovládací zařízení	243
3.2 Spojky výsuvné zubové	246
3.2.1 Spojky výsuvné zubové obecně	246
3.2.2 Výsuvné čelní zubové spojky	247
3.2.3 Výsuvné válcové zubové spojky	250
3.3 Spojky výsuvné třecí	252
3.3.1 Spojky výsuvné třecí obecně	252
3.3.2 Výsuvné kotoučové/diskové třecí spojky	253
3.3.3 Výsuvné lamelové třecí spojky	259
4. MECHANICKÉ SPOJKY AUTOMATICKÉ	263
4.1 Spojky pojistné	263
4.1.1 Charakteristika (konstrukční znaky)	263
4.1.2 Pojistné spojky s rozrušitelnými prvky	263
4.1.3 Pojistné spojky vysmekávací	264
4.1.4 Pojistné třecí prokluzovací spojky	267
4.2 Spojky rozběhové	269
4.2.1 Charakteristika (konstrukční znaky)	269
4.2.2 Rozběhové spojky práškové (s neřízeným záběrem)	270
4.2.3 Rozběhové spojky segmentové (se záběrem řízeným pružinami)	270
4.3 Spojky volnoběžné	271
4.3.1 Charakteristika (konstrukční znaky)	271
4.3.2 Volnoběžné spojky axiálního typu	271
4.3.3 Volnoběžné spojky radiálního typu	272

Kapitola E**Akumulátory mechanické energie (A.M.E.) . . . . . 275****1. A.M.E. - ZÁKLADNÍ POZNATKY . . . . . 276****1.1 A.M.E. - Základní poznatky 276**

1.1.1 Charakteristika 276

2. A.M.E. S VYUŽITÍM DEFORMACE MATERIÁLU . . . . . 276**2.1 Charakteristika. 276**

2.1.1 Charakteristika (konstrukční znaky) 276

2.1.2 Stavební struktura (elementární konstrukční vlastnosti) 277

2.1.3 Základní vlastnosti. 286

2.1.4 Obecné poznatky pro návrh a kontrolu 286

2.2 Pružiny na principu poddajných tvarů. 287

2.2.1 Charakteristika (konstrukční znaky) 287

2.2.2 Pružiny prutové (podélné) 287

2.2.3 Pružiny kroužkové (prstencové) 288

2.2.4 Pružiny talířové 288

2.2.5 Pružiny šroubovitě tažné / tlačné 292

2.2.6 Pružiny listové 296

2.2.7 Pružiny tyčové torzní 298

2.2.8 Pružiny spirálové 299

2.2.9 Pružiny šroubovitě zkrutné 300

2.3 Pružiny na principu poddajných materiálů - pružiny pryžové. 301

2.3.1 Charakteristika 301

2.3.2 Stavební struktura 301

2.3.3 Základní specifické vlastnosti 302

2.3.4 Základní poznatky pro návrh a kontrolu 302

Literatura. 303

Rejstřík 304